

חילול שבת בשביל פיקוח נפש

[א]

חילול שבת בשביל חיי שעה

ושמרו בני ישראל את השבת **לעשות את השבת** לדרתם ברית עולם. ביני וביני בני ישראל את הוא לעולם כי ששת ימים עשה ידוד את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. (שמות לא, יז)

שיטה האוה"ח הק' שאין מחללין שבת להצלת חיי שעה

האוה"ח הק' מתקשה בזה שהפסוק משתמש בלשון "לעשות" הרי שמירת שבת היא בשב ואל תעשה. ותי' בכמה אופנים, אחד מהם הוא שבא לרמז שאע"פ שמותר לחלל שבת בשביל להציל נפש מישראל, אבל רק אם ע"י החילול שבת יוכל החולה "לעשות" השבת, **אבל מי שוודאי לא יקום ולא יגיע לשבת לשומרו, הגם שרפואות אלו יועילו לשעות או לימים, לא יחללו עליו שבת ה'.**

ועי' במנ"ח (מוסף שבת פיקו"נ אות ג) שתמה עליו דבגמרא (יומא פה, א) מבואר להדיא דגם בשביל חיי שעה מחללין עליו את השבת. דבמשנה (פג, א) כתוב מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כותי ספק ישראל מפקחין עליו את הגל. מצאוהו חי מפקחין ואם מת ניחווהו. ומקשה בגמ' (פה, א) פשיטא, ומשני לא צריכא אפילו לחיי שעה. הרי לן להדיא שמחללין שבת בשביל חיי שעה. וכן הוא ברמב"ם (שבת ב, יח) ובטור ושו"ע (שכט, ד). ורצה המנ"ח ליישב דברי האוה"ח הק' שאולי סובר שהא מחללין שבת על חיי שעה זה דוקא בחילול שבת באיסורי דרבנן, דהיינו לפקח הגל דהוי דרבנן דאין כאן אלא טלטול אבנים, אבל חילול דאורייתא אין מחללין בשביל חיי שעה. דלא נשמע מקרא דחיי שעה יהיה חשוב לחלל עליו האיסור תורה. בסוף מסיק המנ"ח דאפשר שתלוי במקור הדין שפיקו"נ דוחה שבת. דאם נלמד מושמרו בני ישראל וכו' חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, [כדברי ר' שמעון בן מנסיא (יומא פה, ב)] אז רק בשביל חיי עולם מחללין עליו את השבת, דבחי שעה אין כאן שבתות הרבה. אבל לפי שמואל שנלמד מ"וחי בהם" ולא שימות בהם אז אפילו בשביל חיי שעה מחללין עליו את השבת, דגם חיי שעה מקרי חיות. והיות ומסקנת הגמ' הוא כשמואל א"כ להלכה מחללין שבת גם בשביל חיי שעה. וכן רוצה בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' ט) ליישב דברי האוה"ח הק'.

די שיחיה חיי שעה

אבל יש כאלה שסוברים שאפילו לר' שמעון בן מנסיא מותר לחלל שבת בשביל חיי שעה. דהנה בס' תוספת יוה"כ ליומא (פה, ב) הק' באמת לפי ר' שמעון בן מנסיא למה מותר לחלל שבת בשביל חיי שעה, הרי אין כאן כדי שישמור שבתות הרבה. ותי' שאם יחיה אז אע"פ שלא יקיים שבתות הרבה אבל יקיים מצוות הרבה. ועי"ע בביה"ל (סי' שכט ד"ה אלא) שמביא דברי המאירי ביומא וז"ל ואעפ"י שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת, שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה עכ"ל. הרי לן גדולי עולם שסוברים שאפילו לר' שמעון בן מנסיא מחללין שבת בשביל חיי שעה או משום שיעשה מצוות הרבה, או משום שיתוודה ויעשה תשובה.

וע"ע במנחת אלעזר (שם) שמביא בשם ספר אחד לפרש בזה דברי הגמ' ביומא (לה, ב) בסיפור של הלל הזקן שלא נתנו לו ליכנס לביה"מ ועלה לגג כדי להקשיב לדברי תורה, וירד עליו שלג, והיו צריכים לחלל שבת להחיותו. ואמרו עליו "שראוי זה לחלל עליו את השבת". וכולם תמהים מה הכוונה **ראוי זה**, הרי מחללין שבת על כל יהודי. אלא הכוונה שאפילו אם הרופאים אמרו שלא יחיה עד שבת הבא היו מחללין עליו, אבל איניש דעלמא לא, כדברי האוה"ח הק' שבשביל חיי שעה אין מחללין שבת. אבל המנחת אלעזר דחה זה בשני ידיים דממ"נ אם אין מחללין שבת בשביל חיי שעה אז למה בשביל הלל הזקן מותר. וגם מהיכ"ת שהסוגיא שם ילך רק לדברי ר' שמעון בן מנסיא שאינו להלכה כנ"ל.

[ב]

חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה

האם קיים הסברא כדי שישמור שבתות הרבה להלכה

יש כמה וכמה מקורות שבהם רואים שאע"פ שמסקנת הגמ' הוא כשמואל שמ"וחי בהם" נלמד שפיקו"נ דוחה שבת, אבל גם נשאר הסברא של "כדי שישמור שבתות הרבה".

והנה בשבת (קנא, ב) תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר. תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת, דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת. תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת. **אמרה תורה חלל עליו שבת אחד, כדי שישמור שבתות הרבה.** דוד מלך ישראל מת, אין מחללין עליו, כיון שמת אדם בטל מן המצות. מסתימת הגמ' משמע שזה אליבא דכו"ע.

הצלת עובר

דהנה נחלקו הראשונים האם מחללין שבת להצלת עובר, (היכא שלא קיים סכנה להאמא). יש הסוברים שאין לחלל עליו שבת הואיל ואינו מוגדר כ"נפש" א"כ לא קיים הפטור של "וחי בהם". אבל דעת הבה"ג שמחללין עליו את השבת אפילו אם אין האמא בסכנה. הרמב"ן בס' תורת האדם מסביר, שאע"פ שאין עובר מוגדר כ"נפש" מותר לחלל עליו את השבת "כדי שישמור שבתות הרבה".

כהן להחיות מת

תוס' למס' ב"מ (קיד, ב) כ' שאליהו הנביא נטמא לבן הצרפתי אע"פ שהיה כהן, משום דפיקו"נ דוחה כל התורה כולה. וק' הרי ההיתר של "וחי בהם" ולא שימות לא מיירי במתים, א"כ איך היה מותר לו לעבור על איסור טומאה, אלא ע"כ מטעם כדי שישמור שבתות הרבה.

אכילת מאכלות אסורות להצילו מלהיות סומא

ועי"ע בהגהת חכמת שלמה (ר' שלמה קלוגר) בגליון שו"ע (או"ח סי' שכח סעי' מו) שנוקט שמותר להכניס אדם לבית חולים כדי להציל הראייה שלו, אע"פ שיצטרך לאכול שם נבילות וטריפות. והטעם הוא משום שאם יהיה סומא אז לר"י יהיה פטור מן המצוות, ולכן אמרינן מוטב לעבור עבירה של אכילת נבילות וטריפות כדי שישמור וכו'. שאע"פ שהטעם של "וחי בהם" לא שייך, שהרי נשאר חי, אבל הטעם של חלל עליו וכו' כן שייך. ויש בזה חידוש, שסברא זו (שכדי שישמור וכו') שייך גם בשאר עבירות ולא רק בחילול שבת, אע"פ שהפסוק מיירי בשבת.

להכניס שוטה לבי"ח שיאכילנה נו"ט

בשו"ת חת"ס (או"ח סי' פג) דן האם מותר להכניס שוטה למוסד, בתקווה שיבריאו אותו ויהיה חייב במצוות, אבל שם יאכילוהו אוכל לא כשר. עי"ש שדן האם זה נקרא ספייה בידיים. ובין הדברים רוצה לטעון שאולי מותר מטעם "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". בסוף התשובה כותב שאפילו אם נאמר שמותר מעיקר הדין אבל מוטב שיקרא שוטה כל ימיו ואל יטמטם לבו במאכלות אסורות.

ב"נ

בפרשת שמות (שיעור על מילת צפורה) הבאנו דברי השטמ"ק למס' נדרים (לא, ב) שאפילו בב"נ שלא שייך "וחי בהם", אינו מחויב לסכן עצמו בשביל מצוות משום דאמרינן "כדי שישמור הרבה מצוות".

נבילה או שחיטה בשבת

ועי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' עט) שמביא דברי המהר"ם מרוטנברג שחולה שיש בו סכנה שצריך לאכול בשר בשבת אז שוחטין בשבילו, ולא מאכילין אותו נבילה. ואע"פ שנבילה אינו אלא איסור לאו, ושחיטה הוי איסור סקילה, מסביר מהר"ם משום ששבת "הותרה" אצל חולי ושאר איסורים רק הודחו. וכ' החת"ס שזה אינו אלא לפי הטעם דחלל עליו שבת אחת וכו' אבל לפי הטעם של "וחי בהם" גם שבת אינו אלא "הודחה" ולא "הותרה".

בדברי המג"א בטעם ההיתר לחלל שבת להצלת הבת משמד

והנה בשו"ע (או"ח שו, יד) כתוב כך, מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה, ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי, כייפינן ליה.

וכ' הרמ"א לעיין לק' (שכח, י). שם כתוב שאין לחלל שבת כדי שחברו לא יעבור על איסור חמור. ומסביר המשנ"ב (ס"ק ל) דלהציל משמד נחשב איסורא רבה כלפי חילול שבת. אבל להציל מעבירה אחת אפילו היא חמורה נחשב איסורא זוטא.

ועי' במג"א (ס"ק כט) שמסתפק מה הדין בבת קטנה, דיש צד לומר שאסור לגדול שיעשה חטא בשביל הקטן, דהא אין מצווין להפרישו (עס"י שמג) או דילמא מידי דהוי אפיקו"נ שמחללין על הקטן דאומרים חלל עליו שבת אחת

כדי שישמרו שבתות הרבה ה"נ כן. וצ"ע. הרי לך שסובר המג"א שהטעם שמחללין שבת בשביל קטן הוא משום "כדי שישמרו שבתות הרבה", וזה גם הטעם למה מחללין שבת בכדי שלא תצא לשמך.

אבל באמת צע"ג למה צריך להגיע להטעם של חלל עליו וכו', הרי בלא"ה יש הטעם של "וחי בהם". שאע"פ שאין הקטן מצווה במצוות אבל הוא יהודי חי, אז בוודאי גם עליו נאמר "וחי בהם" ולא שימות בהם.

ועי' בשו"ע הרב סי' שו כשמביא הדין שמותר לחלל שבת כדי להציל משמך, כ' שהטעם הוא משום כדי שישמרו וכו'.

והנה אם נאמר שהטעם שמחללין שבת כדי שלא תצא לשמך הוא משום "כדי שישמרו וכו', ק' דתינח וודאי אבל ספק מנלן. שהרי ביומא (פה, ב) איתא לכולהו אית ליה פירכא לבר משמואל (שלומד מ"וחי בהם"), דאשכחן וודאי ספק מנלן. ורק הדרשה של שמואל "וחי בהם" ולא שימות בהם כולל אפילו ספק. א"כ אפילו אם נאמר שהסברא של חלל עליו וכו' נשאר למסקנא אבל רק ב"וודאי" ולא בספק. (וכן כ' הנצי"ב בהעמק שאלה סי' קסו, יז) שו"מ שכן הק' בשו"ע הרב בקו"א (סי' שו), ותי' ש"וחי בהם" מגלה שגם מצד "כדי שישמרו" מותר לחלל שבת אפילו בספק.

מתי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברו

אבל יש לדון על עיקר דברי המג"א שיש כאן הפטור של כדי שישמרו וכו'. דהנה מבואר בב"י (והעתיקו המשנ"ב) שכל ההיתר לחלל שבת להצלת הבת משמך הוא משום, דאמרינן מוטב שיעבור על איסורא זוטא כדי שחבירו לא יעבור על איסורא רבה.

ובאמת שאינו מוסכם בכל הראשונים, ששיטת הרשב"א הוא שרק אם אתה גרמת שחבירך יעבור על איסור אז יש היתר וחיוב לעבור על איסורא זוטא בכדי שחבירך לא יעבור על איסורא רבה, אבל כאן שהאבא לא אשם, אז אין לו היתר. אבל תוס' (שבת ד, א) סוברים שאם עכ"פ חבירו לא פשע אז ישנו הכלל שמוטב שתעבור על איסורא זוטא וכו'. ומשו"ה כתבו הפוסקים שאם הילדה פשע בעצמה אז אין שום היתר לחלל שבת להציל אותה משמך. מחלקותם תלוי איך מיישבים סתירה בסוגיות הש"ס. שבשבת (ד, א) אמרינו וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברו, ואילו בעירובין (לב, ב) אמרינן שמותר לחבר להפריש תרו"מ שלא מן המוקף כדי שלא יעבור הע"ה על איסור טבל. אז תוס' מתרצים ששם הע"ה לא פשע. והרשב"א מתרץ ששם החכם נתן לו הטבל והכשיל אותו, לכן הוא חייב לעבור איסור כדי להצילו.

א"כ דברי המג"א צע"ג שאם שייך כאן הדין של חלל עליו שבת אחת וכו' למה נחלקו הראשונים, הרי הדין של ר' שמעון בן מנסיא נלמד מהפסוק "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות וכו'", דהיינו שיש כאן דרשה גמורה. כמו שמדייק בס' תוספות יוה"כ מרש"י ליומא (פה, ב) ד"ה ושמרו בני ישראל את השבת - כדי לעשות שבתות אחרות, יזיהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה. היינו ששומרים שבת זו ע"י שישמרו שבתות הרבה. א"כ איך נחלקו בזה הראשונים. ועוד דא"כ אפילו אם היא פשעה בעצמה, למה אין לחלל עליה שבת הרי יש כאן פטור. הגע בעצמך מי שמאבד עצמו לדעת האם אין היתר לחלל עליו שבת, אלא ע"כ יש גזיה"כ ששבת נדחה מפני פיקו"נ. א"כ ה"נ כאן יש גזיה"כ שמותר לחלל שבת כדי שישמרו וכו'. אלא ע"כ שכל הדיון כאן אינו מצד גזיה"כ אלא מצד שיש חשבון מסברא בעלמא, שכדאי שהוא יעבור על עבירה זוטא, בכדי שחבירו ינצל מעבירה רבה. ולכן רק אם לא פשע, אבל אם פשע מהיכ"ת שאני אעבור עבירה כדי להציל אותו. ולכן נחלקו הראשונים האם דין זה קיים היכא שהוא אינו הגורם לחבירו שיעבור העבירה.

שו"מ בשו"ת חלקת יעקב (הערות לשו"ע אבה"ע סי' סג הע' ב) שטוען שיסוד הדין שמותר לעבור על איסורא זוטא בכדי שחבירו לא יעבור על איסורא רבה, הוא מהא דאמרינן חלל עליו שבת אחת וכו'. ועי"ה בתחילת דברי המג"א, ועדיין צ"ע.

עוד ק' על המשנ"ב שכאן מביא דברי המג"א, ובסי' שכ"ט בביה"ל מביא המאירי שלא צריך כדי שישמרו "שבתות הרבה" ודי בזה שאולי יעשה תשובה. א"כ למה בסי' שכח סעי' י' כ' הרמ"א שבשביל להציל חבירו שלא יעבור על איסור חמור אין לחלל שבת. ומסביר המשנ"ב (ס"ק לא) שזה לא נחשב איסורא רבה כלפי חילול שבת, וק' למה אינו יכול לחלל שבת מטעם "כדי שישמרו וכו'" שאם מספיק שיעשה תשובה למה לא מספיק שלא יעבור על איסור חמור. ואולי נאמר פשט במאירי (וכן ראיתי מפרשים) שע"י שיעשה תשובה יתקן מה שחילל שבת, א"כ שפיר מקרי "כדי שישמרו שבתות הרבה".

[ג]

חילול שבת להצלת עכו"ם

עוד כ' שם האוה"ח הק' שהמלה "לעשות" בא לאפוקי חילול שבת להציל עכו"ם, שהואיל והוא אינו "עושה" שבת אין לחלל שבת בשבילו. וז"ל שם והטעם לעשות את השבת, כלומר מה טעם אני מתיר לך לחלל שבת עליו הוא לעשות את השבת לדורותם, חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אבל מעכו"ם שאינם בני שבת לא.

והנה במס' ע"ז (כו, א) כתוב שאסור להוליד עכו"ם בשבת אפילו בשכר, ולא חיישינן משום איבה. והטעם אמר אביי משום דיכלה למימר לה, דידן דמינטרי שבתא מחללינן עליהו דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן. דהיינו שיש אמתלא שיכול לטעון שרק מחללין שבת למי ששומר שבת.

היתר לעבור על איסור דרבנן משום איבה

ועי' במשנ"ב (של, ח) שכן פסק להלכה, ואח"כ מביא מג"א דבמקום דאיכא למיחש לאיבה גם בכה"ג שרי אם אין בה חלול. אבל המשנ"ב מוסיף דעל אסור דאורייתא בוודאי אסור לעבור בשביל איבה. וז"ל **ודע דהרופאים בזמנינו אפי' היותר כשרים אינם נזהרים בזה כלל**. דמעשים בכל שבת שנוסעים כמה פרסאות לרפאות עובדי כוכבים וכותבין ושוחקין סממנים בעצמן, ואין להם על מה שיסמוכו דאפילו אם נימא דמותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה בין העו"ג, איסור דאורייתא בוודאי אסור לכו"ע ומחללי שבת גמורים הם במזיד השם ישמרנו.

ועי"ע בשו"ת חתם סופר (ח"ה השמטות סימן קצד) דדן האם חייבים למחות נגד הרופאים שנוסעים בעגלה לטפל בחולי עכו"ם בשבת. וכ' שם שיש לדון מחמת ג' איסורים. מחמר (ושביתת בהמה), תחומין (ואפילו אם העגלה למעלה מ' טפחים, דעת המג"א (רסו, ז) שאם נח תשמישתיה יש תחומין למעלה מעשרה), ומשתמש בבע"ח. עי"ש שדן באריכות להוכיח שאין כאן אלא חשש איסור דרבנן, ובתנאי שירד כשהבהמה מטילה גללים ורק יעלה אחרי שהיא התחילה ללכת.

וכ' שם שלפי פשטות הסוגיא בע"ז (הנ"ל) אין היתר של איבה, א"כ אין להתיר אפילו איסור דרבנן. אבל כ' וז"ל דכל הדברים לא נאמרו היכא דליכא אלא איבה בעלמא יכול להתנצל ולומר כנ"ל, אבל היכא דאיכא למיחש לסכנתא שאנחנו דרים ביניהם ויוסיפו שנאה ותחרות ויאמרו כי דמו של עובד כוכבים קל בעינינו ולא יקבלו תי' דמנטרא שבתא וכו'. ועוד ברוב המקומות הרופאים הם גויים ויותר בעיניהם דמן של ישראל. ואולי בש"ס נמי לא אמרו אלא בימיהם שלא היה שכיחי תערובות ישראל וגויים.

ועי"ש שמסיק החת"ס דאם יש שום חולי בתוך י"ב מיל לא יסע להחולי שחוץ ל"ב מיל. ומכ"ש אם יש חולי סמוך וקרוב טפי מאלפים אמה, לא יסע אפילו חוץ לאלפים אמה, כי יתנצל לומר לא אוכל לזוז מכאן מפני סכנת זה החולי או פלוני הקדים לזמן אותי לצורכו. דבהתנצלות כזה ליכא שום סכנה, דשכיחא טובא אצל רופאים המתאחרים לבא משום חולי אחר שקדם לזה. ואם א"א להתנצל בשום אופן ויסע על העגלה וסוסיים של נכרים ויאמר לו שנוסע לצורך נכרי אחר, ואותו נכרי ישלם לו שכרו. ויעלה על העגלה בשעה שהתחילו הסוסיים להלוך וכשינוחו להטיל גללים ירד מיד, ולא יעלה עד אחר שהתחילו ללכת.

החת"ס בחלק יו"ד סימן קלא מוסיף יותר וז"ל אם יש באיבה זו חשש סכנת נפשות יש להתיר אפילו מלאכה דאורייתא. אף ע"ג דמלשון מג"א סס"י שלד משמע דווקא כיובי דהוה משאצ"ל הותר ולא מלאכה גמורה, מיהו עיין עירובין (מד, ב) במתניתין, ומ"ש עליו שלטי גבורים שם יראה להדיא אפילו מלאכה דאורייתא הותר אם א"א בלעדה, עכ"ל החת"ס.

עוד כ' שם שאסור לחזור למקומו דזה שהתירו למי שיצא להצלה לחזור, אינו אלא שהתירו סופו משום תחילתו שפעם הבא לא יצא. אבל כאן ליכא חשש שלא יצא, שאם לא יצא קיים חשש של פיקו"נ, אז בוודאי שיצא.

עושה מלאכה רק בשביל הצלה האם נחשב משאיצ"ל

ומה שכ' החת"ס בתו"ד כצד להקל דכאן הוי מלאכה שאינו צריכה לגופא משום שאינו עושה אלא משום שלא יהיה איבה, [וכעין זה כ' המהרש"א למס' ב"ב (ק"ח, ב) לגבי צלפחד שחילל שבת כדי שילמדו ויראו, שבאמת לא היה חייב מיתה משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופו], צריך לי עיון גדול שבפשטות אם עושה המלאכה כדי להגיע להתוצאה שהיה במשכן, אע"פ שיש לו סיבה צדדי למה הוא עושה המלאכה זה מקרי צריכה לגופו. הגע בעצמך פועל שעובד רק בשביל הכסף, ולא איכפת לו כלל עצם עשיית המלאכה, האם נאמר דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופו. אלא ע"כ הואיל ועושה המלאכה בשביל התכלים שהיה בשכן חייב.

חילול שבת להצלת גוי במקום סכנת נפשות

לענין הלכה כ' בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"מ הע' מב) בשם הגרשז"א זצ"ל שהיום שאפשר בן רגע להודיע מקצה אחד של העולם לקצה השני, אם לא יטפלו בנכרי וודאי יש חשש סכנה גדולה. אבל במקום שאפשר להשתמט אז חייב להשתמט. ועיי"ש שמבסס דבריו גם על מש"כ החת"ס עצמו שאם א"א בלאו הכי אז מותר גם לעבור על איסור דאורייתא. ועיי"ש (בשש"כ) שמביא פסק החת"ס (הנ"ל) שאסור לו לחזור אם לא שקיים חשש שיצרכו אותו לחולי יהודי.

[ולפי"ז יש לדון טובא האם מותר לאנשי הצלה יהודים, לנסוע למקום אסון במדינה אחרת, שאז בוודאי יצטרכו לחלל שבת בשביל גוים. שבמצב כזה אם לא ילכו לכתחילה אין חשש של סכנה, שאף אחד לא ישאול למה הם לא הגיעו. ובוודאי אם הם כבר שם אז יש ההיתר הנ"ל, שאם לא יחללו שבת בשביל הגוי, אז כל העולם ידע מזה תוך רגע.]

[ד]

חילול שבת להצלת מומר

דברי הפרמ"ג שאסור לחלל שבת בשביל מומר

כ' ההפרמ"ג (מש"ז שכח, ז) שאין לחלל שבת כדי להציל מומר שמחלל שבת בפרהסיא. והשיג עליו בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי קמ) שאע"פ שדינו כעכו"ם, וא"כ בפשטות אין לחלל עליו את השבת, אבל f,c משו"ת חת"ס (יו"ד סי' שמ"א) לגבי קבורת מומר דחיישינן דילמא חזר בתשובה בשעת מיתתו. א"כ כאן בחולה אע"פ דעל פי רוב אמרינן שלא חזר בתשובה, אבל לגבי פיקו"נ אין הולכין אחר הרוב.

ומסיק המהר"ם שיק וז"ל וע"כ במחלל שבת בפרהסיא לתיאבון לענין חילול שבת בפקו"נ עבירו, אין לדיין בזה אלא מה שענינו רואות **אם נראה שמהרהר בתשובה רשאים לחלל שבת עבירו** עכ"ל. ומדייק הצ"א (ח"ח סי' טו פ"ה) דרק במומר לתיאבון יש דיון במהר"ם שיק אבל במומר להכעיס אין שום צד היתר.

האם "וחי בהם" תלוי ב"כדי שישמור"

עוד דן שם דאם טעם ההיתר לחלל שבת בשביל חולה הוא משום כדי ישמור שבתות הרבה, (והיינו שאפילו לשמור דנלמד מ"וחי בהם" אבל יסוד ההיתר הוא כדי שישמור וכו'), אז אין היתר לחלל שבת בשביל מומר, שהרי לא ישמור שבתות הרבה. אבל עיי"ש שמביא דברי הרמ"א באה"ע (סי' ז, לד) שעל אסופי מפקחין עליו את הגל בשבת אפילו ברוב גוים. ואע"פ שלא ישמור שבתות הרבה, (שהרי דינו כגוי שאסור לו לשמור שבת) מותר לחלל עליו את השבת. אלמא וחי בהם לא קשור לכדי שישמור וכו'.

חילול שבת בשביל בן מומר

בעיקר הנידון האם וחי בהם קשור לכדי שישמור, נחלקו הגרע"א לבעל הבית מאיר (ב"מ סי' של). עיי"ש דדנו האם מותר לחלל שבת בשביל בן מומר. דדעת הב"מ שאין לחלל עליו שבת משום שאין כאן כדי שישמור, שמן הסתם לא יחזרו הבנים בתשובה, הואיל וגדלים בבית של מומר. הגרע"א חולק עליו שאין טעם ההיתר משום כדי שישמרו, אלא וחי בהם ולא שימות בהם, והבנים של המומר אינם מומרים אלא תינוקות שנשבו, א"כ מותר לחלל עליהם את שבת.

דרך אגב יש להעיר שבין רע"א ובין הב"מ סוברים שעל האבות עצמם שהם מומרים אין לחלל שבת, וכל הדיון אינו אלא לגבי הילדים, וכדברי הפרמ"ג הנ"ל. כך העיר השואל בצ"א (ח"ח סי' כ), אבל הצ"א רצה לומר שלפי רע"א שתלוי בוחי בהם אז מותר לחלל שבת בשביל מומר. וצ"ע שבפשטות אינו חולק אלא בבן המומר שיש עליו דין של תינוק שנשבה, עיי"ש.

חילול שבת למומר או מחלל שבת בפרהסיא

לענין הלכה כ' המשנ"ב (סי' שכט, ט) וז"ל ישראל בעל עבירות לתיאבון כל זמן שאין כופר בתורה נראה דמחללין עליו שבת כדי להצילו. אבל אם הוא להכעיס אסור להצילו אף בחול, וכ"ש דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה.

המשנ"ב לא כ' בפירוש מה הדין במחלל שבת בפרהסיא לתיאבון. אבל עיי" במשנ"ב (שפה, ג) שהשו"ע פסק שמי שמחלל שבת בפרהסיא דינו כגוי, וכ' המשנ"ב וז"ל או לחלל שבתות בפרהסיא - דעון זה חמור כמו עובד עכו"ם שנעשה בזה מומר לכל התורה. ודוקא בשרגיל בעון זה אבל אם חילל שבת בחד זימנא בפרהסיא לא מיקרי מומר. וי"א דאפילו בחד זימנא מקרי מומר. ודע דכל זה כשהוא עובר לתיאבון **אבל להכעיס אפילו בשאר עבירות ואפילו**

שלא בפרהסיא דינו כעכו"ם. הרי לן שהמשנה ברורה משווה מי שעובר על שאר עבירות להכעיס למי שחילל שבת בפרהסיא, ששניהם נידונים כעכו"ם. א"כ טוען הצ"א דה"ה לגבי ההיתר לחלל עליו שבת, שניהם שווים, והיות שלגבי מי שעובר על שאר עבירות להכעיס, פסק המשנ"ב שאין לחלל עליו שבת, ה"נ שאין לחלל שבת על מחלל שבת בפרהסיא. אבל מסתימת לשון המשנ"ב משמע שרק למי שעובר עבירה להכעיס אין לחלל עליו שבת, ולא למי שמחלל שבת לתיאבון.

וי"ל שלפי סברת מהר"ם שיק הנ"ל אולי יש מקום לחלק בין המחלל שבת בפרהסיא לתיאבון לבין העובר על שאר עבירות להכעיס. דמי שעובר על שאר עבירות להכעיס יש סברא לומר שלא חזר בתשובה, ולכן אין לחלל עליו את השבת, משא"כ מחלל שבת לתיאבון אולי יש להסתפק שחזר בתשובה, מחמת החולי.

ויש עוד לדון לפי סברת הגרשז"א זצ"ל שמותר לחלל שבת בשביל גוי משום שאולי רופאי גוים לא יטפלו ביהודים, א"כ י"ל שהיות והרבה רופאים הם מחללי שבת, אז קיים חשש שאם ישמעו שרופאים שהם שומרי תורה ומצוות לא מחללים שבת להציל מחללי שבת, אז גם הם לא יטפלו בחולי שומרי שבת.

ועי"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח, טו קונטרס משיבת נפש פ"ה) שדן לומר שיש כמה וכמה ספיקות האם לקבוע על בן האדם שהוא מוגדר מחלל שבת בפרהסיא. כי תלוי הדבר על איזה מלאכה עובר ובפני כמה אנשים הוא עובר, וכן אם הוא לא מכאלה שאינם יודעים מאיסור החמור של עשיית מלאכה בשבת. כן ישנה שיטה גדולה הסוברת דהא דמומר לחלל שבת בפרהסיא הו"ל כמומר לכה"ת כולה אינה אלא מדרבנן, ולפי"ז יש בכלל לדון אם לפי דעה זאת ישנו בכלל הדין שלא לחלל במקום פקו"נ עבור מומר מחלל שבת בפרהסיא. ועוד שיטה גדולה אחרת ישנה הסוברת שאינו מקבל דין של מומר לחלל שבת בפרהסיא עד שיעידו בפניו בפני בית דין שחילל שבת בפני י' כשרים מישראל. עי"ש שמביא הרבה מראה מקומות לדבריו. ומסיק שנדיר הדבר עד מאד שיובא חולה מסוכן כזה שדינו כמומר לחלל שבת להכעיס ובפרהסיא אליבא דכל הדיעות ועכ"פ אליבא דרובם, דאחרת הרי הולכים בפיקו"נ להקל, והרי אפילו אחר הרוב אין הלכין בפיקו"נ להחמיר עליו.